

ANALIZA

BCBP | office@bezbednost.org | Đure Jakšića 6 | 11000 Beograd

Teme:

- **Budućnost odnosa Rusije i Srbije**
- **Posledice nove spoljnopolitičke koncepcije Rusije u odnosima sa Srbijom**
- **Dilema: Srbija-Evropska unija-Rusija**

Milan Milenković

SRBIJA U “NOVOJ” SPOLJNOPOLITIČKOJ KONCEPCIJI RUSKE FEDERACIJE

O autoru:

Milan Milenković je rođen 1983. godine. Završio je Fakultet političkih nauka u Beogradu, odsek za međunarodne odnose. Dvogodišnje postdiplomske Istočnoevropske studije završio je na Univerzitetu u Bolonji i Državnom univerzitetu u Sankt Peterburgu sa tezom o srpsko-ruskim odnosima. Bio je polaznik Beogradske otvorene škole. Njegove članke, analize i prikaze objavljivao je Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Evrodijalog, Transconflict, Southeastern Europe i South Slav Journal. Bivši je stažista u Beogradskom centru za bezbednosnu politiku. Član je Diplomatskog Foruma. Govori engleski, ruski, italijanski i makedonski jezik.

mart 2013.

Sredinom februara 2013. godine konačno je obelodanjena dugo najavljivana nova, četvrta¹ po redu spoljnopolitička koncepcija Ruske Federacije posle raspada SSSR-a. Period pre konačnog usvajanja koncepcije poklopio se sa medijskom i političkom inicijativom Kremlja o promovisanju evroazijskih integracijskih procesa na post-sovjetskom prostoru, što je u našoj štampi dobilo dosta odjeka, ali puno više u onim krugovima koji traže alternative evropskim integracijama Srbije. Jedinostveni ekonomski prostor između Rusije, Belorusije i Kazahstana funkcioniše još od 1. januara 2012. godine. Zvanično postoje ambiciozni planovi daljeg integrisanja na političkim, ekonomskim i bezbednosnim² osnovama u post-sovjetskom prostranstvu sa krajnjim ciljem stvaranja funkcionalnih institucija koje bi bile pandan postojećim u Zapadnom svetu, koji se suočava kako sa finansijskom, tako i političkom krizom. Međutim, pitanje za Beograd je gde se nalazi Srbija u novom (starom) pogledu ruskih lidera na dešavanja u svetu.

Kontakt:

milan.milenkovic@studio.unibo.it

1 Predhodne koncepcije bile su usvajane 1993. 2000. i 2008. godine.

2 Uzbekistan je nedavno suspendovao svoje članstvo u ODKB.

Iako je nova koncepcija zvanično stupila na snagu 12. februara 2013. godine, još je u decembru postojao završni nacrt o čemu je pisao ruski Komkersant. Zaoštavanje između američke („Magntski zakon“) i ruske administracije (zabrana usvajanja ruske siročadi od strane američkih državljana) odložilo je konačno donošenje ovog dokumenta.

Sam dokument se ne razlikuje znatno od onog iz 2008. godine, što se može videti iz gotovo identično postavljenih cljeva. Kako je Fjodor Lukjanov, urednik uglednog ruskog časopisa *Россия в глобальной политике*,³ pravilno primetio, hijerarhija prioriteta spoljne politike Rusije nije se previše promenila – kao i ranije, na vrhu prioriteta je post-sovjetski prostor, dok Azija dobija značnije prisustvo, ali je i dalje iza Evrope i Amerike (Zapada) kao značajnijih regiona za Moskvu. Kao najbitnije zemlje Evrope pominju se Nemačka, Francuska, Holandija, Italija, ali i Velika Britanija. Jedna od novina je pominjanje interesa Moskve u oblasti Antarktika, kao i poboljšavanje odnosa sa Gruzijom, ali bez povratka na granice Gruzije pre avgusta 2008. godine. Osim ovih novina treba pomenuti i to da se po prvi put u koncepciji pominje značaj “meke sile” kao instrumenta poboljšavanja imidža Rusije, što Rossotrudničestvu⁴ daje određenu ulogu u sprovođenju ciljeva ruske spoljne politike. O tome da se suštinski ne razlikuje od predhodne koncepcije je govorio i sam ministar Lavrov:

“Ponoviću, to nije nova koncepcija, već njena nova varijanta, jer ključni principi, na kojima se zasniva ruska spoljna politika, ostaju nepromenjeni. Oni su utvrđeni u Koncepciji spoljne politike, koja je usvojena 2000. godine i temelji se na neophodnosti da se spoljnopolitička linija vodi pragmatično, otvoreno, predvidivo; da se saraduje sa svim državama koje su na to spremne, na osnovama ravnopravnosti i uzajamne koristi i čvrste odbrane nacionalnih interesa, ali bez popuštanja i konfrontacije. Ovi principi u punoj meri ostaju na snazi i primenjivaće se u novim uslovima prema različitim situacijama nastalim u proteklom periodu u međunarodnim odnosima.”⁵

Regionu kome pripada Srbija je, u skladu sa očekivanjima, posvećeno veoma malo prostora u samoj koncepciji. Naša država se na indirektnan način spominje u svetlu interesa Rusije za Balkan kao regiona od strateškog značaja za Moskvu, ali pre svega u smislu bitnog transportnog i infrastrukturnog čvorišta za dopremanje gasa i nafte u Evropu. Slično kao i u koncepciji

3 Fyodor Lukyanov, “Russian Diplomats Move in to the Real World”, *Russia in Global Affairs*, 1 march 2013. Internet: <http://eng.globalaffairs.ru/redcol/Russian-Diplomats-Move-in-to-the-Real-World-15860>, 11.03.2013.

4 Rossotrudničestvo – Federalna agencija za Zajednicu nezavisnih država, sunarodnike koje žive u inostranstvu i međunarodnu humanitarnu saradnju. „Rossotrudničestvo“ je osnovana septembra 2008. Njen zadatak je da u inostranstvu stvara pozitivnu sliku o savremenoj Rusiji, o njenim potencijalim, kao i o sadržaju njenog spoljnopolitičkog i unutrašnjepolitičkog kursa. takođe se bavi problemima ruskih građana u inostranstvu. Na čelu Rossotrudničestva je Konstantin Kosačov.

5 Fakti. “Lavrov: EU je uzurpirala istragu o trgovini ljudskim organima“. 25.01.2013. Internet: <http://fakti.org/rossiya/mid/lavrov-eu-je-uzurpirala-istragu-o-trgovini-ljudskim-organima>, 10.03.2013.

iz 2008. godine, nova koncepcija spominje da je jedan od ciljeva razvijanje sveobuhvatne, pragmatične i ravnopravne saradnje sa državama Jugoistočne Evrope, gde spada i Srbija. U kontekstu Kosova, koncepcija ne govori ništa konkretno, ali se insistiranje na značaju međunarodnog prava i organa UN u međunarodnim odnosima može, donekle, uvrstiti u pozitivne aspekte koncepcije za srpski cilj sprečavanja zaokruživanja kosovske nezavisnosti. Dok je u koncepciji iz 2000. godine, eksplicitno stajala podrška očuvanju teritorijalnog integriteta i suvereniteta SR Jugoslavije, u najnovijoj se, kao jedan od ruskih prioriteta, spominje podrška državama Južnoj Osetiji i Abhaziji u procesima ojačavanja njihove međunarodne pozicije, bezbednosti i društveno-ekonomskog oporavka. Takođe, u ovom kontekstu, Moskva najavljuje učešće u rešavanju problema Nagorno – Karabaha i Pridnjestrovlja (uz poštovanja integriteta i suvereniteta Moldavije).

Kako je zaštita ruskih ekonomskih interesa u inostranstvu jedan od ciljeva ruske spoljne politike, to je još jedna stavka na koju Srbija mora da obrati pažnju. Dobro je poznato da se iz Kremlja često zameralo Beogradu na nepravednom tretmanu ruskog kapitala u Srbiji, što je čak i Ministar inostranih poslova Vuk Drašković priznao 2004. godine u Moskvi, a na šta je bivši ambasador Rusije u Srbiji, Aleksandar Konuzin, u više navrata teatralno podsećao.

Kakve su posledice koncepcije na odnos sa Beogradom

Rusija prema Srbiji ima postavljene ciljeve koje ova koncepcija neće previše menjati, kao što je protivljenje članstvu Srbije u NATO, pa čak i indirektna ucena da će priznati Kosovo u slučaju takvog koraka Beograda. U cilju dokazivanja svoje namere da ostane vojno neutralna, Srbija je odlučila da pošalje posmatračku delegaciju u parlamentarnu skupštinu ODKB, što je više simboličan, ali dobro primljen čin u očima Kremlja. Predstojeća 14-godišnjica početka NATO bombardovanja SRJ će sigurno proteći u znaku emotivnog diskursa u vidu podsećanja na pomoć bratske Rusije u najtežim vremenima po Srbiju, na agresiju i zločine NATO, te na čuveni zaokret Primakova nad Atlantikom i na ostale momente koji su obeležili period kada su odnosi Srbije sa Zapadom dotakli najnižu tačku u njenoj modernoj istoriji.

Iako kosovska priča nije završena, posle sednice GS UN septembra 2010. godine i srpskog popuštanja pod silovitim pritiskom EU,⁶ Srbija je pristala da se dalji pregovori Beograda i

6 Posle (po Srbiju nepovoljnog) savetodavnog mišljenja MSP u Hagu (jul 2010) o legalnosti Deklaracije o nezavisnosti Kosova, Srbija je podnela GS UN nacrt rezolucije kojom je težila da, eventualnom većinom glasova u GS, vrati pitanje statusa Kosova (kao i sam akt jednostrane secesije) na dnevni red UN-a. Kao i tokom procesa pred MSP, Srbija je imala podršku Rusije za rezoluciju. Pomenuta rezolucija je pretela da ponovo podeli članice EU u GS kao u slučaju glasanja o tražan-je savetodavnog mišljenja 2008. godine. Posle silovitih pritisaka sa Zapada kroz posete ministara spoljnih poslova Velike Britanije i Nemačke, Vilijema Hejha i Gvida Vestervelea (avgust 2010), kao i konsultacija Predsednika Tadića sa Visokom predstavnicom EU Ketrin Ešton (septembar 2010), Srbija je popustila i podnela drugačiju rezoluciju, zajedno sa svim članicama EU, koja je uzimajuću u obzir savetodavno mišljenje MSP, pozvala Beograd i Prištinu na nestatusne (tehničke) pregovore pod

Prištine vode pod okriljem EU, a ne u UN gde bi Srbija mogla da traži podršku Rusije. Prevelika popuštanja sadašnjeg i bivšeg režima nisu sa odobrovanjem dočekivana u Moskvi, koja zvanično podržava dijalog Beograda i Prištine. Nedavno pisanje *Российская газета* da će se Srbija pokoriti Zapadu i odreći Kosova zarad člansva u EU, jasan su signal da Moskva neće gledati sa oduševljenjem kako se najvažnije političko pitanje koje je vezuje za Beograd rešava nepovoljno po nju. Ipak, u više navrata, iz Rusije je jasno rečeno da Beograd ne može da računa da će se Moskva angažovati po tom pitanju više nego sama Srbija. Lavrovljevu izjavu da Rusi ne mogu biti veći Srbi od samih Srba je preformulisao podpredsednik vlade RF, Dmitrij Rogozin tokom novembarske posete Srbiji, izjavom da Rusija nije advokat Srbije. Međutim, poruka koju je preneo, takođe, se odnosila i na to da Kremlj ne želi da vidi Srbiju koja će svojom izolacijom i sukobima sa Zapadom stvoriti dodatne glavobolje Rusiji, te je i nazvao one koje pokušavaju da promovišu dobre odnose sa Rusijom kao alternativu EU u Srbiji "političkim spekulantima i prevarantima"⁷. Moskva je ponovo prenela poruku da ne želi povratak Srbije u vreme Miloševića kada je Rusija uvlačena u rizične konfrontacije sa Zapadom, niti Đinđićevu Srbiju kada je Rusija bila podcenjena i zaobilažena u rešavanju strateških problema i kada je ruski kapital doživljavao tihi bojkot.

"Neki politički prevaranti pokušavaju da vam ubace ideju da dobri odnosi sa Rusijom ne samo da su alternativa odnosima sa Evropom već da vam Rusija brani da pregovarate sa Unijom. To su samo politički prevaranti i spekulanti. Kako mi možemo vama da branimo da imate odnose sa Evropskom unijom kada je ona za nas strateški partner i 55 odsto naše spoljne trgovine realizujemo sa Unijom. To je glupost i provokacija. Odnosi sa Rusijom su odnosi sa Rusijom - za vas znače ogromno tržište, drug, zaštitnik i potencijal za budućnost. Ali i vaši odnosi sa Evropskom unijom imaju svoju vrednost i morate da razvijate dobre odnose sa njom. Pritom ne treba zaboraviti žalosne lekcije iz prošlosti. Ne postoji ta dilema - ili sa Rusijom ili sa EU. Izbor Srbije je samo jedan - u skladu sa srpskim nacionalnim interesima. I tu postoji i vaš evropski put i strateški odnosi sa Rusijom." Dmitrij Rogozin, podpredsednikom vlade RF (29.11.2012) u ekskluzivnom intervju za RTS. Intervju vodila Marija Savić Stamenić.

Dalje razvijanje i učvršćivanje ekonomskih odnosa, pre svega u oblasti energetike, sigurno ostaje jedan od prioriteta Kremlja. Krediti koje je Moskva odobrila posrnuloj srpskoj ekonomiji sigurno će imati obostrani pozitivan efekat, dok će najavljivani početak izgradnje Južnog toka, polako ali sigurno, biti veliki argumenat u korist onih koji su prodaju NIS-a ruskom Gaspormu ocenili kao pozitivan korak, s obzirom da je do sada to označeno kao najkontroverzniji ekonomski aranžman između dve države u modernoj istoriji. Interesantno je pomenuti da je sadašnja Ministarka energetike, Zorana Mihajlović, podpredsednica SNS-a, u svojim člancima (pre nego što je postala ministarka) bila negativno nastrojena prema pri-

pokroviteljstvom EU a ne u UN kako je u početku Beograd insistirao.

⁷ Marija Savić Stamenić - Intervju sa Dmitrijem Rogozinom, podpredsednikom vlade RF (28.11.2012), emitovan u Dnevnik RTS 29.11.2012

vatizaciji NIS-a.⁸ Beograd, ipak, mora imati u vidu da sa RF ima najveći trgovinski deficit i da se u dovoljnoj meri ne koristi ugovor o slobodnoj trgovini sa Rusijom, koji inače Ruska Duma još uvek nije ratifikovala. Srbiji će sada biti još teže kada je Rusija pristupila STO, s obzirom da će mnogo konkuretnije zemlje uskoro biti u mogućnosti da po nižim carisnkim stopama plasiraju svoju robu na rusko tržište.⁹

Prema pisanju *Blica*, Ministarka energetike Zorana Mihajlović je izazvala problem u odnosima Beograda i Moksve pokušajem da iz ugovora, koji je trebalo da bude potpisan prilikom posete predsednika Nikolića Moskvi 2012. godine, izbaci posrednika u dobavljanju ruskog gasa Srbiji, kompaniju "Jugorosgas". Ruska strana je, navodno, odbila da potpiše dokument dok u isti nije vraćena stavka o Jugorosgasu kao posredniku. Ovo ne čudi s obzirom na ranija pisanja sadašnje ministarke o bespotrebnosti Jugorosgasa u procesu nabavke gasa. (vidi NIN, Zorana Mihajlović-Milanović. "Jugorosgas može mnogo da nas košta". 03.01.2008. str. 14)

U Rusiji se od nedavno ozbiljnije počela razmatrati mogućnost korišćenja "meke moći". Ako imamo u vidu da se Rusija po najnovijem istraživanju Beogradskog centra za bezbednosnu politiku,¹⁰ percipira kao najveći prijatelj Srbije (47% ispitanih smatra Rusiju najvećim prijateljem Srbije, dok je na drugom Grčka sa 23%), najavljena "ofanziva" meke moći će sigurno imati plodno tle za uspeh u Srbiji. Interesantno je da jedan od najkvalitetnijih časopisa o Rusiji koji je izlazio u Srbiji, *Rusija danas*, a koji je težio da rusku politiku, kulturu, naučna dostignuća, kuhinju, sport i istorijske i kulturne veze među Srbije i Rusije predstavi na prijemčiv način srpskom čitatelju, prestao da izlazi. Ovaj nedostatak je nadomestila *Российская газета*, novina bliska zvaničnom Kremlju, uvođenjem srpskog jezika na svom višejezičnom portalu *Russia Beyond the Headlines*. Time je počelo sa radom novo i sadržajno internet izdanje „*Ruska reč*“, gde se mogu pronaći ozbiljnije analize o aktuelnim dešavanjima u Rusiji, post-sovjetskom prostoru i odnosima Rusije prema dešavanjima u Srbiji. Ruski jezik, koji Konstantin Kosačov rukovodilac Rossotrudničestva, smatra jednim od bitnijih elemenata ruske meke moći postaje sve popularniji u Srbiji, mada se tu moraju uzeti u obzir ekonomski razlozi usled dolaska ruskih kompanija, banaka, kao i početak izgradnje dugo očekivanog Južnog toka.

8 Dr. Zorana Mihajlović-Milanović „Srpski energetski sektor – stanje i rusko-srpski odnosi“ u Žarko N. Petrović (ed.) "Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka" Beograd: 2010: ISAC, str. 159–161

9 Više u Knežević, Gajić, Ivanović "Srbija, Evropska unija, Rusija: analiza ekonomskih odnosa", Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2012.

10 Istraživanje javnog mnjenja: „Šta građani Srbije misle o svojoj i o bezbednosti Srbije“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Septembar 2012. Internet http://bezbednost.org/upload/document/gradjani_srbije_izmedju_eu_rusije_i_nato.pdf, 11.03.2013.

Kuda dalje ili “ne postoji ta dilema - ili sa Rusijom ili sa EU”

Srbija je premala zemlja sa ogromnim problemima da bi imala veliki značaj za Kremlj, dok je Rusija sa druge strane prevelika zemlja sa sve većim značajem i svojim problemima i interesima da bi je Beograd zanemarivao ili se “igrao” sa njom. U smislu ekonomske modernizacije, Srbija nema puno toga da ponudi Rusiji, a u svakom slučaju mnogo manje od onih za čiju saradnju su i Beograd i Moskva zainteresovani – zemlje visokog tehnološkog razvoja, zemlje Zapada. Na neki način Srbija je zauzela očekivano, beznačajno, mesto u koncepciji spoljne politike Rusije, što odražava realizam i pragmatizam u ruskom poimanju spoljne politike, iako to ne znači da će Kremlj zapostaviti odnose sa Beogradom. Sa druge strane, Beograd ne može da zanemaruje političke i ekonomske interese Moskve, ali mora da ima na umu da se odnosi Moskve prema Beogradu često prelamaju preko Brisela, Vašingtona i ostalih centara moći na Zapadu, i da je Srbija sa kosovskim pitanjem tek jedna od mnogih karata u rukama Kremlja sa kojima igra svoju igru sa Zapadom.

Rusija u odnosima sa NATO, koji nesumnjivo igra najbitniji ulogu u bezbednosnom okruženju Srbije, ima brojne tačke saradnje i razilaženja. Početak povlačenja NATO trupa iz Avganistana je predviđen za 2014. godinu, a ruska teritorija i vazdušni prostor će biti tranzitno područje u tom procesu, zatim tu je i već dugo sporni raketni štit, situacija u Siriji, dalje proširenje NATO na istok, kao i saradnja u borbi protiv terorizma, piratstva, sprečavanju širenja oružja za masovno uništenje i isporuci vojnih helikoptera avganistanskoj vojsci. Srbija i kosovski problem se nalaze daleko ispod brojnih prioriteta u odnosima Rusije sa NATO i njenim članicama.

Takođe, primetno je da je novi ambasador Rusije u Beogradu, Aleksandar Čepurin, za razliku od njegovog prethodnika, gotovo neprimetan. Izgleda da je Beograd shvatio poruku Konuzina o tome da ekonomska saradnja ne sme da trpi eventualne promene političkog kursa Srbije u pogledu Kosova, kao i EU (i potencijalno NATO) integracija. Sa druge strane, izgleda da je sadašnja vladajuća elita u Srbiji naučila i nešto od Rusije, a to je da kada se ne može mnogo uraditi na nekom polju sa određenim partnerom, onda se barem gestovima i pozitivnim političkim diskursom može pokazati poštovanje prema istom. U našem slučaju, predsednik Srbije, koji se za razliku od svog prethodnika u dobroj meri drži ustavnih i zakonskih ovlašćenja u spoljnoj politici, preuzeo je zaduženje da artikuliše narasli rusofilizam u Srbiji, te se njegove brojne izjave o Rusiji kao zemlji koju najviše voli posle Srbije i odlikovanja ruskih zvaničnika i zvaničnika iz post-sovjetskih zemalja teško mogu označiti kao zaokret ka Moskvi ili nepostojanje konkretne spoljne politike Srbije. Dok Predsednik govori i odlikuje, Vlada Srbije radi na ispunjavanju glavnih spoljnopolitičkih ciljeva koji stoje zapisani još od ekspozee nekadašnjeg Saveznog ministra inostranih poslova SRJ, Gorana Svilanovića, oktobra 2001. godine – integracije u EU, poboljšavanje odnosa i saradnje sa susedima, traženje što povi-

ljnijih političkih i pravnih aranžmana vezanih za rešavanje problema Kosova, poboljšavanje odnosa sa velikim silama i poboljšanje tradicionalno dobrih odnosa sa zemljama Azije, Afrike i Latinske Amerike, bez prevelikog uplitanja i uticaja Moksve a pod odlučujućim uticajem Brisela i Vašingtona.

U skupštini Srbije postoje poslaničke grupe prijateljstva koje služe za „una-
pređenje odnosa i saradnje naše države sa drugim državama na principu dobro-
voljnosti”.

Poslanička grupa prijateljstva – Rusija je najbrojnija sa 55 poslanika.

Međutim ako se obistine predviđanja da će Srbija ići na prevremene parlamentarne izbore ove godine, zbog zastoja u ostvarivanju dva glavna spoljnopolitička cilja (i Kosovo i EU, ili ni Kosovo ni EU u 2013), možemo očekivati aktualizaciju “ruske karte” u predizbornoj kampanji kod mnogih partija u Srbiji. Ako se tim predviđanjima dodaju najavljene akcije “ruskog” čoveka ne čelu skupštine UN, u vidu rasprava oko korisnosti (legitimnosti) ICTY-a i trgovine ljudskim organima na Kosovu, onda nas očekuje zanimljiva završnica 2013. godine gde će novonastale pukotine u odnosima Beograda i Brisela (Vašingtona, Berlina) popunjavati Moskva svojim dodatnim ekonomskim i političkim prisustvom.

Literatura:

- Beogradski centar za bezbednosnu politiku - Istraživanje javnog mnjenja –“Šta građani Srbije misle o svojoj i o bezbednosti Srbije”, Septembar 2012. Internet: http://bezbednost.org/upload/document/gradjani_srbije_izmedju_eu_rusije_i_nato.pdf, 11.03.2013.
- E-Novine. “Putin nezadovoljan politikom Beograda”. 10.11.2012. Internet: <http://www.e-novine.com/srbija/srbija-tema/74224-Putin-nezadovoljan-politikom-Beograda.html>, 22.02.2013.
- Fyodor Lukyanov, “Russian Diplomats Move in to the Real World”. 01.03.2013. Internet: <http://eng.globalaffairs.ru/redcol/Russian-Diplomats-Move-in-to-the-Real-World-15860>, 11.03.2013.
- Газета “Коммерсантъ”, “Россия нашла себе место в турбулентном мире: остров стабильности” (Rusija je našla svoje mesto u turbulentnom svetu: ostrvo stabilnosti) No. 237 (5022), 14.12.2012. Internet: http://kommersant.ru/doc/2089373?fb_action_ids=10151149585655683&fb_action_types=og.likes&fb_source=other_multiline&action_object_map=%7B%2210151149585655683%22%3A293086827479662%7D&action_type_map=%7B%2210151149585655683%22%3A%22og.likes%22%7D&action_ref_23.02.2013.
- Knežević, Gajić, Ivanović. “Srbija, Evropska unija, Rusija: analiza ekonomskih odnosa”. Beograd: Evropski pokret u Srbiji, 2012.
- Концепция внешней политики Российской Федерации (Konceptija spoljne politike Ruske Federacije): 12.02.2013. Internet: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newslines/6D84DDEDEDBF-7DA644257B160051BF7F, 09.03.2013.
- Kosachev, Konstantin. “The specific of Russian Soft Power”. Russia in global affairs, Vol. 10, No. 3, July September 2012. (47-60)
- Mihajlović-Milanović, Zorana. “Srpski energetska sektor – stanje i rusko-srpski odnosi” u Žarko N. Petrović (ur.) “Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka” Beograd: ISAC Fund. 2010. (153-161)
- Savić-Stameniće, Marija. Eksluzivni intervju sa Dmitrijem Rogozonom, podpredsednikom vlade RF. 28.11.2012, emitovan u Dnevniku RTS-a, 29.11.2012.

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) nezavisni je istraživački centar koji radi na unapređenju bezbednosti građana i društva, zasnovanoj na demokratskim principima i poštovanju ljudskih prava. U središtu interesovanja organizacije su sve politike koje za cilj imaju poboljšanje ljudske, nacionalne, regionalne, evropske i međunarodne bezbednosti.

www.bezbednost.org